

17 NOVEMPA 2022

Sal fakgarue fo'out la häiasoagan lä'riri' ne ma 'oris pā 'es fak rak lamlama

- **HON JAN TINETTI**

Matanitū ta pā 'es la osim ta sal fakgaruet ne la häiasoagan 'os lä'riri' ma lelea' haharåg ne ma 'oris pā 'es fak rak lamlama, Ministä Häiasoag ne Rako Jan Tinetti rak'ákim 'e 'i.

Säkirot se Pā 'Es Lamlama (Highest Needs Review) kamatam 'e 'Epereli 2021 ma a'våh 'e av luket ne våh sio, ma pōam puk ma rogrog 1100 'e famori ma ut garueaga ne rak'ákim 'oris a'häe.

"E vähiäg ne 'otmis pōag ne a'häe 'on famori, Matanitū ta aier'ák våh jen titi' ma'oi la häiasoagan 'os lelea' rak ne ma 'oris pā 'es fak rak lamlama la pō häiasoag," Jan Tinetti rak'ákim.

"Amis väe \$1.2 pilion 'e te' ne fäu 'i se häiasoag fak rako, ka ne 'amis 'inea ne häiasoag ne pō la nā se iris ne ma 'oris pā 'es fak rak lamlama kat 'atakoa'ák ra 'e av ta ma lä'riri' ma lelea' haharåg ma'oi kat pō ra häiasoag ne iris pā 'ese, 'e avat ne iris pā 'ese e.

"La pō la sal fakgarue ne mou se häiasoag fak rako la åf ka 'es'ao, ta sal fakgarue häisuliget täla osim la pō la a'hele'ua ta häikäinagagat ne la häisok'ákigen lelea' rako, ma 'oris käunohoga se ut rakoag 'on lä'riri' päu ne ut rakoag ta. Tē te'is täla nā se lelea' rako ma 'oris käunohoga ne'ne'it ma 'es puret la rē purean kelkeleag ma rērē ne häiasoagat ne iris pō ne la åf ka häitäuäg ma irisa," Jan Tinetti rak'ákim.

"On la a'lelei ne häiasoag ne nā se lelea' rak ne ma 'oris pā 'es fak rak lamlama iŋ 'amnåk pumuet 'e 'amnåk fakgarue fak matanitū te'is Learning Support Action Plan 2019-25.

Sal fakgarue fo'ou te'is ma 'on väeag hif ne füägrí'ákia jen te'is:

1. Sal fakgarue fo'out se a'sok ne garue;
2. Häiasoag ne la ös ma iof'ák se 'amnäki;
3. Maj fak rak ne häisok'ákiaq ka säe ofräu;
4. Häiasoag fak rako se lelea' rak Māori ma Pasefika ma 'oris käunohoga ma käinaga ne famör Māori ma Pasefika osim;
5. Käugaruegat ne 'inea a'lelei 'oris garue ka pō la tæria ma a'sokoa 'amnåk ne mou se irisa;
6. Sal fakgarue fo'out se häiasoag fakmonē ne la pō la häiasoagan sal fakgarue fo'ou te'is; ma
7. Häisok'ákiget ma maj fakgarue ne tore ne la ne'ne' se'.

"Väeag fakgarue 'i fo'ou ka tū'ák se' 'e 'on 'ihete', ka la a'sok ke 'e laloag ne ta av roat, ma kop la nā av la osia ma a'sok a'leleia, ka kop la ma 'on häiasoag fakgarue ma häiasoag fakmonē ne la sok'ák ma kikia se muä.

Ministerī ne Rako täla garue ag'esea ma Whaikaha la osia sal fakgarue fo'ou te'is ma täla hö'ákim rogrog ne mou se 'oris garue se Ministä ta 'e uänt ne fäut la no'oan.

"Tēkäe te'is iof'ák se 'on la a'sok ma a'hele' ne jen ne la noh roa. 'E laloag ne av luket ne täe 'e muä, 'e avat ne sal fakgarue fo'ou te'is la ososi e, Ministerī ne Rako täla a'leleia sal fakgaruet ne a'es'ao'ák 'e 'on 'ihete' la pō la vavhiän se' se lä'riri'i ma 'oris käunohoga la pō häiasoag ne iris pā 'ese.

"Famör rē rako la pō häiasoag tape' ma la teak resön fakgarue ma 'ut'ákia 'oris 'inea ma pot fakgarue se muä la pō la iris la potsusun la garue ag'esea ma häiasoagan lelea' ne ma 'oris pā 'es fak rak lamlama.

“Gou pā ‘uə’uə’åk se lelea’ ‘atakoa – hat tape’ ma o’o’i, famör rē rako, kəugarueag ne garue ma lelea’ fup ‘af’afa ma pipiki ma ut garueag ne tore, hat tape’ ma Advisory Group - ne ‘es väeag ‘e ‘amnåk ne mou se səkior tē te’is. A’häe ne rak’åkim iŋ tē pumuŋ pəut,” Jan Tinetti rak’åkim.

Hat se rorogroq ne mou se a’häe ‘on famori ne rak’åkim hün se Səkirot se Pā ‘Es Lamlama (Highest Needs Review stakeholder voice report), ne osim ‘e kəugarueagat ‘e NZCER: ‘e ut te’is
<https://www.education.govt.nz/highest-needs-change-programme>